

יתרו ב

און דער טעם וואָס מ'קלייבט אויס דוקא דעם ענין (בשייכות צו עם ישראל) — הוצאתיך מארץ מצרים — איז מובן בפשטות, ווייל דאָס איז די גאולה פון עם ישראל, וואָס האָט דער-פירט צו מעמד הר סיני.

די שאלה איז נאָך שטארקער: דער ענין — אַז יצ"מ איז דער טעם אויף „אנכי ה' אלקיך“ (בסגנון אחר — יצ"מ איז געווען כדי אידן זאלן אָננעמען דעם אויבערשטן אַלס „אלקה“ און אים דינען) — שטייט שוין פריער, און כמה פעמים — גלייך אין פ' שמות שטייט „בהו-ציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה“; עדין אין אַנ-הויב פון פ' וראי' — „לכן אמור לבני גו' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים גו' ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים“; נאָכמער: בפרשתנו גופא, ביי די הכנות צו מ"ת, שטייט „אתם ראייתם אשר עשיתי למצ-רים ואשא אתכם גו' ואביא אתכם אלי . . שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי . . ואתם תהיו לי . . וגוי קדוש“ —

א. אין פסוקי „אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ איז רש"י מעתיק די ווערטער „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ און איז מפרש: כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי.

[און דערנאָך ברענגט רש"י נאָך צוויי פירושים, כדלקמן סעיף ה].

וואָס איז די שוועריקייט אין פסוק וועלכער רש"י קומט פאַרענטפערן בפירוש?

זאָגט דער מזרחי (און נאָך מפר-שים¹), אַז די שאלה איז — פאַרוואָס תלה אלקותו ביציאת מצרים ואמר אשר הוצאתיך ולא אמר אשר בראתי שמים וארץ? און אויף דעם ענטפערט רש"י „שעל ידי ההוצאה ממצרים מהיות להם עבדים זכה בהם להיות משועבדים לו ויהי אלקיהם“.

דער פירוש איז אָבער לכאורה ניט גלאַטיק: עי"פ פשוטו של מקרא האָט מלכתחילה קיין אַרט ניט די שאלה פאַר-וואָס עס שטייט ניט „אשר בראתי שמים וארץ“ — וואָרום דאָס קומט דאָך אַלס המשך (טעם) אויף „אנכי ה' אלקיך“, אַז „ה' איז דער גיט פון אידן; מוז מען זאָגן אַן ענין וואָס איז שייך כלוין צו עם ישראל (וואָס דערפאַר זיינען אידן אויסגעטיילט מכל העולם כולו).“

הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים. ולהעיר גי' ממש' לאברהם (לך טו, ו) אני ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

(5) להעיר ממכילתא כאן: משל כר כלום עשית לנו (טובה) שתמלוד עלינו כר הוציא כר קרע כר הוריד כר. וראה לקמן הערה 15.

(6) ג. יב. — אלא ששם התעבדו' הוא הזכות שיש לישראל לצאת ממצרים (רש"י שם).

(7) ו. רז.

(8) יט. ד"ו. וראה פרש"י שם.

(1) פרשתנו כ, ב.

(2) כדאי — כיה בדפוסי רש"י הנפוצים ובכת"י רש"י (שחתי) (ולא „כדאיה“) [בדפוס ראשון דפרש"י „כדי“. ובכריכ כתי' רש"י שחתי „כדיי“].

(3) גויא. דבק טוב. ועוד.

(4) ראה גם ראב"ע וחזקוני כאן. ולהעיר מפרש"י בחוקותיו כו, יג: כדאי אני שתאמינו בי . . שהרי

איז געווען צוליב דעם אז אידן זאלן אַנ-
נעמען אויף זיך דעם אויבערשטן אלס
„אלקים“ — איז לשון רש"י, על מנת כן
פדיתי כו' (וכי"ב): פאַרוואָס נוצט דאָ
רש"י דעם לשון „כדאי היא ההוצאה
כו'“?¹⁵

ג) רש"י האָט געדאַרפֿט זאָגן —
בהתאם ללשון הכתוב („אנכי ה' אלקיך“)
— „כדאי כו' שתקבלו אלקותי“¹⁶ [אדער
(כלשון רש"י במ"א)] „שתקבלו מלכו-
ת' וכי"ב]; פאַרוואָס איז רש"י משנה
פון לשון הכתוב און זאָגט אַ נייעם לשון
(וענין) — „שתהיו משועבדים לי“?

לכאורה קען מען ענטפערן, אז רש"י
נעמט עס אַרויס פון סיום הכתוב —
„מבית עבדים“¹⁷; וויבאלד אַז דער
אויבערשטער האָט די אידן אַרויס-
גענומען פון „בית עבדים“, דעריבער
איז „כדאי היא ההוצאה“ אז אידן זאלן
ווערן עבדי ה' (ע"ד ווי עס שטייט¹⁸
„עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ
מצרים“).

אַבער דאָס איז ניט קיין תירוץ מספיק,
ווייל:

- 14) ולהעיר ממכילתא דרשב"י כאן: אפילו אין
לי עליך אלא שהוצאתיך מארץ מצרים כדאי. —
וראה לשון רש"י בחוקותי (שבהערה 4). ראה יג. ו.
15) בדברי דוד כאן: דבילא הכי יש הרבה
עניינים ש.אני אלקיך אלא דדבר זה לחוד כדאי. —
אבל עדיין אינו מובן במה נשתנה פסוק זה מכל
המקומות שבהם כתב רש"י הלשון „על מנת כן כו'“.
16) וכהלשון בשמור (הניל) כאן.
17) אחרי יח, ב: שאמרתי בסיני אנכי היא
וקבלתם עליכם מלכותי. וכי' לשון המכילתא
פרשתנו כ. ג. וראה רמב"ן כאן (פסוק ב). ועוד.
18) כן משמע מפי המהרש"ל (הובא בצידה
לדרך ושלח כאן) — דלפי הראשון ברש"י קשה
דלא הוליל אלא המוציאך מבית עבדים, מצרים
ליל. וראה לקמן הערה 38.
19) וראה גם ראב"ע, רמב"ן וחזקוני כאן.
20) בהר כה, מב. ועד"ז שם, נה.

איז ניט מובן: וואָס איז שווער דוקא
אין דעם פסוק, וואָס רש"י דאַרף דאָ
(ניט פריער) מפרש זיין „כדאי היא
ההוצאה כו'“?

ב. אויך זיינען פאַראַן כמה דיוקים
בלשון רש"י:

ווי מען לערנט בפשטות, זיינען די
ווערטער (פון רש"י) „שתהיו משוע-
בדים לי“ דער אָפֿטייטש פון התחלת
הכתוב „אנכי ה' אלקיך“ (בלשון הראים
הנ"ל: משועבדים לו ויהי' אלקיהם), און
לויט דעם פירוש איז „אשר הוצאתיך
מארץ מצרים“ דער טעם אויף „אנכי
הא'“ (וויבאלד אַז „הוצאתיך מארץ
מצרים“, דעריבער זיינען אידן משועבד
געוואָרן צום אויבערשטן). ע"ד ווי עס
שטייט בס"פ שלח¹⁹ (און אין נאָך כמה
פסוקים²⁰) „אני הא אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים להיות לכם לאלקים“,
וכפרש"י — „ע"מ כן פדיתי אתכם
כו'“.

עפ"ז איז אַבער ניט מובן:

א) פאַרוואָס איז רש"י ניט מעתיק אין
דעם דיבור המתחיל אויך די ווערטער
„אנכי ה' אלקיך“ (וועלכע ער איז דער-
נאָך מפרש)?

ב) אין רובא דרובא פון די ערטער²¹
וואו רש"י זאָגט אַט דעם תוכן (אַז יצי"מ

- 9) וראה גם דברי דוד כאן.
10) הובא בראים כאן.
11) ראה תצוה כט, מה"י, שמיני יא, מה, קדושים
יט, לו, אמור כב, לג. בהר כה, לח. בחוקותי כו, יג.
שם, מה. וראה הערה הבאה.
12) בפי הראשון (והעיקר). — ולהעיר
מהשינויים בפרשי במקומות שבהערה הקודמת.
פרשי ואתחנן ה, טו. ואכ"מ.
13) ראה במקומות שנשמנו בהערה 11. — וכי'
ה' בשמור כאן (פכ"ט, ג).

און וויבאלד אזוי — איז מאי קמ"ל²²
אז „אנכי ה' אלקיך" איז די תוצאה און
תכלית פון „הוצאתיך מארץ מצרים"²³?
לערנט דעריבער רש"י, אז „אשר
הוצאתיך מארץ מצרים" איז (ניט א טעם
(אדער ביאור) אויף „אנכי ה' אלקיך",
נאר דאס איז) א באזונדער און נייער
ענין — „כדאי היא ההוצאה שתהיו
משועבדים לי":

„אנכי ה' אלקיך" מיינט — קבלת
מלכותו²⁴, אז מען נעמט אן דעם
אויבערשטן אלס שליט ומלך, ובמילא —
אז מ'זעט פאלגן אלע זיינע ציוויים²⁵
כו': דערנאך האט דער אויבערשטער
מוסיף געווען נאך אן ענין, אז ס'איז ניט
גענוג דער ענין פון קבלת מלכות שמים
(וואס ברענגט צו קבלת עול מצות, צום
פאלגן זיינע גזירות), נאר אידן דארפן
זיין „משועבדים לי", אינגאנצן משועבד
צום אויבערשטן.

קבלת מלכות איז ניט שולל די פריי-
הייט פון אן אייגענעם „פריוואטן"
לעבן²⁶, עס מיינט נאר אז די ענינים

(א) ס'איז נאך אלץ ניט גלאטיק לשון
רש"י — ער האט געדארפט זאגן (כלשון
הכתוב) „כדאי כו' שתהיו עבדי"; פאר-
וואס איז ער משנה און זאגט „משועב-
בדים"?

(ב) ועיקר: אין דעם דיבור המתחיל
איז רש"י מעתיק בלויז די ווערטער
„אשר הוצאתיך מארץ מצרים", און ניט
דעם סיום הכתוב „מבית עבדים" (און
איז אפילו ניט מרמז לזה מיט א „וגר").
איז דערפון פארשטאנדיק, אז דעם ענין
פון „כדאי היא ההוצאה שתהיו משועב-
בדים לי" לערנט רש"י ארויס (ניט פון
„מבית עבדים", נאר) פון די ווערטער
„אשר הוצאתיך מארץ מצרים" גופא
[וכפרט אז רש"י אפילו בפירושו זאגט
„כדאי היא ההוצאה כו' סתם, ניט —
„ההוצאה מבית עבדים"].

ג. ויש לומר הביאור בכל זה:

די שאלה אין „אשר הוצאתיך מארץ
מצרים" איז (ניט — פארוואס פאר-
בינדט מען „אנכי ה'" מיט „הוצאתיך
מארמ"צ", נאר פארקערט) — מאי
קמ"ל?

ווי געזאגט, האבן אידן שוין פון
פריער געוואוסט אז מ'ת (תעבדון את
האלקים) איז דער תכלית פון יצי"מ,
און נאכמער — דאס האט דער אויבער-
שטער געהייסן איבערגעבן אידן אין די
הכנה-טעג צו מ'ת כניל — „אתם
ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא
אתכם גר' ואביא אתכם אלי . . שמוע
תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי . .
תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש";

22) במשכיל לדוד כאן, שזהו הקושי בפ' הא'
ברש"י כאן. — אבל ע"פ המבואר בפנים, קושיא זו
מתרץ רש"י גם בפירושו הא' בדיוק לשונו. שתהיו
משועבדים לי. וראה לקמן בפנים סעיף ה.

23) ומה שנאמר עדין בעוד כתובים (כניל בפנים
והערה 11) — הרי במקומות אלו לא קאי על מ'ת,
כי א על מצות פרטיות. ולהעיר שבכמה מהמקומות
מביא רש"י עוד פירוש („אני הבאתי כו' וכיריב).
ואכ"מ.

24) רש"י ומכילתא כו' שבהערה 17.

25) אף שבפרטיות הן שתי קבלות — קבלת
מלכות וקבלת מצות (גזירות) — ראה בהנסמן
בהערה הקודמת ועוד — מ"מ, אחת מביאה
לחבירתה. כפשוט. ולהעיר מפרש"י שמיני (יא, מה):
כי אני ה' — ע"מ שתקבלו מצותי. ועדין בפרש"י
בהר (כה, לח) וס"פ שלח (גזירות).

26) ראה עדין לקו"ש ח"לד ע' 206 ואילך —
בביאור ג' הלשונות שבפרש"י האינו (לב, י). שקבלו
עליהם תורתו ומלכותו ועולו.

21) ע"ד לשון המפרשים שבהערה 19. וכן לשון
רש"י ואתחנן שם „שתהיו לו עבד".

עבדים" (און איז עס אפילו ניט מרמז מיט א "גור"):

דער חילוק פון לשון „משועבדים לי" און לי' עבדות (סתם) איז²⁸:

בשעת מ'זאגט „עבד" סתם איז נאך ניט מודגש אז מ'האט ניט קיין פריי-הייט. ווארום אע"פ אז אן עבד איז ניט קיין מציאות לעצמו, ער איז רכושו של האדון (ניט ווי א פועל וואס טוט בלויז ארבעט פאר זיין בעה"ב) — אעפ"כ, דריקט זיך אויס דער עול העבדות בעיקר בשייכות צו דער ארבעט וואס ער טוט פארן אדון²⁹. ובמילא, אין די זמנים ווען ער עסט, שלאפט וכו' פילט ער ניט (כ"כ) דעם עול האדון. ביז עס קען זיין א פאל ווען דער אדון גויטיקט זיך ניט אין דער ארבעט פון עבד און דער עבד קען זיך „אפרוען" כו"³⁰ (ער איז ניט מחוייב צו זוכן ארבעטן פאר'ן אדון).

משא"כ דער לשון „משועבדים" איז מדגיש דעם שעבוד העבד לאדונו אין אן אופן פון עול תמידי [ע"ד דער לשון „שעבוד" בשייכות צו ממון, אז דער ממון ווערט משועבד און „געבונדן" צום בעל חובי] — אין אלעם וואס ער טוט

מסויימים וועלכע דער מלך הייסט טאן — פאלגט מען אים [סיי בקום ועשה — טאן דאס וואס ער הייסט טאן, און סיי בשב ואל תעשה — ניט טאן דאס וואס דער מלך פארבאט צו טאן]; ועד"ז במלך מה"מ הקב"ה, אז מען נעמט אן אויף זיך צו מקיים זיין אלע מצות (וגזירות) המלך.

אבער „משועבדים לי" מיינט³¹ — אז א איד איז ניט זעלבסטשטענדיק, האט ניט קיין (אייגענע) פרייהייט, ער איז משועבד (כל כולו) צום אויבערשטן, מיט אלעם וואס ער האט און טוט³².

און דערפאר איז רש"י מדייק „כדאי היא ההוצאה כו" (ניט „על מנת"): דעם לשון „על מנת" זאגט רש"י ווען אין פסוק שטייען צוויי ענינים וואס איינער איז א תנאי אין צווייטן (כמו: אני ה'א אשר הוצאתי אתכם גו' להיות לכם לאלקים), משא"כ בנדו"ד, וואס „תהיו משועבדים לי" (לויט רש"י) איז ניט א תנאי, נאר ס'איז דער פירוש (ומכוון) פון „אשר הוצאתיך מארץ מצרים" גופא: די הוצאה איז „כדאי" (און טראגט אין זיך) דעם ענין אז אידן ווערן „משועבדים לי".

ד. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין פארוואס רש"י איז ניט מעתיק (אין דעם דיבור המתחיל) דעם סיום הכתוב „מבית

28) אף שבכללות ענינים אחד (וראה ערוך ע' שעבד: שעבוד קרקעות . . . אשר הם כמו עבדים ותחת רשות אדון) — מ"מ בפרטיות יותר, כשמחלקים בין הלשונות (וכנדוד"ד שרש"י משנה מל' הכתוב „מבית עבדים" וכתוב „משועבדים"), הלשון „שעבוד" מדגיש יותר עול העבדות באופן תמידי (כבפנים). שלכן, לשון הרגיל — גם בפרש"י — בנוגע לעבדות מצרים הוא „שעבוד מצרים" (כדלקמן בפנים והערה 34).

29) להעיר מלקו"ש חכ"ה ע' 215.

30) אף שגם אז מה שקנה עבד קנה רבו (פסחים פח, ב, ושי"ג). וראה לקו"ש שם.

31) ראה רמב"ם הל' מלוה ולוה רפ"ח (מהשעורים דשכוע זה — יתרו תשמ"ז).

27) ונפק"מ בפועל — דגם, פרשיות בתורה שאם עשא כו' ואם לאו אינו מקבל עליהם פורענות" (פרש"י פרשתנו כ, א) — משתדל לקיים כו'. ולהעיר מפרש"י פרשתנו (יט, יד) שלא ה' משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם. ועוד. או באר"א קצת: כללות הענין דתרי"ג מצות התורה אינו כמו גזירות מלך בויד, כ"א גדר של שעבוד, כי הו מקיפות את כל (חיי) האדם — אין רגע ונקודה פנוי מחיוב מצוה, ובכל דבר שבחיי האדם יש הוראה בתורה ע"ד אופן עשייתו.

געווען (ניט סתם „עבדים“ — „בית עבדים“ — נאָר) אין אַן אופן פון שעבוד³⁴ — עבודת פרך³⁵, ביז אין אַן אופן פון „תכבד העבודה“³⁶ (למעלה ממדידה כו'), איז דעריבער „כדאי היא ההוצאה (אַט די הוצאה פון „ארץ מצרים“) שתהיו (ניט סתם עבדים, נאָר) משועבדים ליי“.

ה. לויט דעם ביאור אין פרש״י — אַז „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ איז (ניט אַ טעם אויף „אנכי ה'א“, נאָר) אַ באַזונדער, נײַער ענין — וועט מען פאַרשטיין פאַרוואָס לאַחרי פירוש זה אין „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“, ברענגט רש״י נאָך צוויי פירושים, וז״ל:

ד״א לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים שנאמר³⁷ ותחת רגליו . . הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. ד״א לפי שהיו שומעין קולות הרבה . . באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות הרבה הן [און] דערנאָך איז רש״י מסיים: ולמה אמר לשון יחיד אלקיך ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל . . לא להם צוית לא יהי לכם אלקים אחרים אלא לי לבדך].

איז לכאורה תמוה: רש״י איז דאָך מפרש פשוטו של מקרא — וואָס פעלט אין דעם ערשטן פירוש [וואָס תוכנו איז

פילט ער דעם עול האדון, ביז אַז אפילו אין די זמנים ווען דער אדון גיט אים ניט קיין אַרבעט — פילט דער עבד זיין מציאות אַז זי איז משועבד צום אדון³⁸. און דאָס איז דיוק לשון רש״י „שתהיו משועבדים ליי“ — ניט „שתהיו עבדי“ (וכי״ב):

דאָס וואָס מ״ת האָט אויפגעטאָן אַז אידן זיינען געוואָרן „עבדי ה'“ (סתם) ווערט שוין נכלל אין „אנכי ה' אלקיך“. וויבאַלד אַז דער אויבערשטער איז אונזער שליט ומלך, „באַלאַנגען“ אידן צום אויבערשטן („ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים“³⁹), ובמילא דאָרף מען אים פאַלגן און דינען ווי אַן עבד לאדונו⁴⁰.

משא״כ מיט „הוצאתיך מארץ מצרים“ איז צוגעקומען נאָך אַן ענין — „כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים ליי“:

אע״פּ אַז דער „תנאי“ פון יצי״מ איז (בלוין) דאָס וואָס אידן ווערן „לי לעם“ (וואָס קען מײנען ע״ד היחס פון אַן עס צו אַ מלך בשר ודם), איז אָבער „כדאי היא ההוצאה (פון ארץ מצרים) שתהיו משועבדים ליי“:

היות אַז אידן זיינען געווען בעבדות אין ארץ מצרים, וואָס דאָרטן זיינען זיי

32) ראה בארובה ד״ה ומקנה רב (ומאמרים שלאחיו) תרס״ו ע״ד העול דעבד פשוט. ע״ש.

33) וארא ה' (הובא לעיל סעיף א).

33) אלי י״ל — אצל מלך ב״ד, קבלת מלכות אינה מכריחה ענין של עבדות (כנ״ל סעיף ג). אבל בנוגע להקביה, שקבלת מלכות קשורה עם קבלת תרי״ג כ״ה ה״ז בדיוגמא לעבודת עבד (וכלשון הכתוב תעבדון את האלקים, ובפרש״י לעיל יט, ד כתרומות, ובת״א — פולחני). וראה לעיל הערה 27. ולהעיר מהגירסא במכילתא (שנסמן בהערה 17) א״ל עבדיו גזור עלינו גזירות.

34) כהלשון בכ״מ — „שעבוד מצרים“ (ראה

לדוגמא בפרש״י — שמות ה, ד. בא י״א ה. פרשתנו כאן (בפי״ה). משפטים כד, י. ועוד).

35) שמות א, יג״ד. וראה פרש״י פרשתנו יח, י. ועוד.

36) שמות ה, ט ואילך.

37) משפטים כד, י.

וואס מ'טוט. ס'איז ניט גלייך דער מראה הפנים פון איינעם בשעת ער פירט א מלחמה צו דעם זעלבן מענטש ווען ער איז עסוק אין א פעולה פון חסד ורחמים.

ועאכריכ אַז מ'זאל דארפן באַוואַרע-נען פון אַ טעות אַז „רשויות הרבה הן מצד דעם וואָס „היו שומעין קולות הרבה“ — בשעת אַז פון די אַלע הרבה קולות האָבן זיך געהערט די זעלבע דיבורים און (ב) ועיקר) תוכנם איז „אנכי ה'א גו' לא יח' לך וגו'“!

ונוסף לזה איז דא א באַזונדער שוועריקייט אין יעדן פון די צוויי פירו-שים:

אין דעם ערשטן פירוש איז ניט מובן — דער „נגלה כאן כזקן מלא רחמים“ איז (לויט פרש"י) שוין געווען בחמישי בסיון (ועכ"פ — א משך זמן איידער דער אויבערשטער האָט אָנגעהויבן זאָגן די עשה"ד); האָט דער אויבערשטער גלייך בעת התגלותו געדאַרפט באַוואַרענען אידן פון דעם טעות (בעיקרי אמונה) ד.שתי רשויות הן (און ניט מפסיק זיין צוליב דעם באמצע עשה"ד).

אַז ענין מובן ופשוט, און מען געפינט עד"ז אין נאך כריכ כתובים, כנ"ל — וואָס צוליב דעם נויטיקט זיך רש"י אין די אַנדערע צוויי פירושים, וועלכע זיינען (גאָר) ווייט פון פשט

— הן מצד תוכנם הכללי, אַז מ'האָט געדאַרפט באַוואַרענען אידן פון אַ טעות אַז „שתי רשויות הן“, „רשויות הרבה הן“ ווי פאַסט צו זאָגן, אַז נאָכן זעען די אַלע נסים אין מצרים ועל הים כו', און שטייענדיק במעמד הר סיני, זאל מען ערשט דארפן באַוואַרענען אידן פון דעם טעות אַז „שתי (הרבה) רשויות הן“?

[אפילו דאָס וואָס „אני משתנה במר-אותי“ איז לכאורה ניט קיין טעם מספיק אויף אַזאַ טעות, וואָרום ס'איז פאַר-שטאַנדיק בפשטות (און מ'זעט עד"ז במוחש ב"י אַ בשר ודם) אַז דער מראה הפנים (עכ"פ) בייט זיך לויט דער פעולה

(38) ראה ת"י המהרש"ל (הובא בהערה 18). — אבל נוסף על הנ"ל בפנים (ס"ב) שבפרש"י לא נעחקו התיבות, מבית עבדים, גם עצם תירוצו לכאורה אינו מובן, דלמא לא יפרש הכתוב שהבית עבדים הוא „ארץ מצרים“ (ובפרט שדוקא ארמ"צ הוא „בית עבדים“ שלא ה"י עבד יכול לברוח ממצרים) — פרש"י פרשתנו יח. ט). ברע"ב כאן ד.הפ"י הראשון אינו מתיישב על הענין שהרי לא צוה אותן בשום מצות הללו ר"ל אנכי ולא יהי לך שום שעבוד לפניו ית'. ולכאורה צ"ע, שהרי מפורש ברש"י (, מכילתא וכו') שאנכי ה"א הו"ע קבלת מלכותו, ומדוע אין זה ענין של שעבוד לפניו ית'?

וראה לעיל הערה 22 — בת"י המשכיל לדוד.

(39) ראה רש"י ואתחנן (ד, לה): כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם כר וראו שהוא יחיד. שאין זה רק ענין של פעולה של הקב"ה (שהו מובן בפשטות שאפ"ל פעולות שונות והפכויות נעשות ע"י אחד) כ"א ענין של החגלות ה' (וכדיק ל' רש"י „משתנה במראות“).

(41) ברע"ב כאן, שע"י שמיעת קולות הרבה יש יותר מקום לטעות. . מדבר שינוי המראות לפי ששינוי המראות ה"י בזמנים שונים. ע"ש. אבל להעיר מרש"י כאן (ועד"ז בפרש"י משפטים שם) ותחת גרליו כמעשה לבנות הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכעצם השמים משגאלו — שתי מראות הפכויות בהר סיני גופא (ראה נחלת יעקב כאן. — ומתורצת אריכות זו בפרש"י). וראה הערה הקודמת. ואכ"מ.

(42) וראה מפרשי רש"י כאן — כמה תירוצים בהצריכותא.

(43) משפטים כד, ד. — אלא שאז ראו רק משה ואהרן נדב ואביהוא וע' זקנים (שם, י). וראה הערה הבאה.

(44) ראה פרשתנו יט, כ ואילך — מ"ירד ה' על היס' עד, ויבדור אלוקים גר'.

אשר הוצאתיך מארמ'צ", וואָרום בכלל ווייזט דער לשון „אשר" אויף אַ המשך צו דעם וואָס שטייט לפנ'ז (און ניט אַ הוספת דבר חדש (לגמרי)).

דערפאר ברענגט רש"י די אנדערע פירושים וואָס לויט זיי איז גלאַטיק דער המשך לשון הכתוב — ווי רש"י איז מדגיש, אַז לויטן צווייטן (ועד'ז — לויטן דריטן) פירוש, איז דער טייטש אין פסוק — „אנכי הוא אשר הוצאתיך כ'".

ו. פון דעם סיום אין פירוש רש"י — „ולמה אמר לשון יחיד . . . ללמד סני-גוריא במעשה העגל" — איז דאָ אַ הוראה נפלאה, אויף וויפל יעדער איד איז חביב ביים אויבערשטן:

דאָ רעדט זיך וועגן אידן ביי וועלכע עס האָט געפעלט ניט בלויז דער „תהיו משועבדים לי" — נאָר זיי האָבן גע-האַלטן ביי דעם קצה ההפכי לגמרי פון „אנכי ה' אלקיך"; און צוליב אַזעלכע אידן זאָגט דער אויבערשטער באַ מ'ת ולכל הדורות „לשון יחיד", כדי משה זאל האָבן אויף די אידן אַ „סניגוריא"!

נאָך מער: דער פתחון פה איז פאַר-בונדן דערמיט וואָס דאָס איז מוסיף אין דער נתינת מקום לטעות אַז „רשויות הרבה ה' (כניל) — ולאידך, איז די „סניגוריא" לכאורה אַ שוואַכע (כניל פון מפרשים) — ואעפ"כ זאָגט דער אויבערשטער אַז ס'איז כדאי הדבר, אפשר וועט דערפון אַרויסקומען אַ לימוד זכות אויף אַ אידן, אַזאָ אידן. אַי עס גיט אַן אַרט לטעות — איז, כתוב והרוצה לטעות יטעה!"

און לויטן צווייטן פירוש — אַז דער אַרט פאַרן טעות איז געוואָרן דורך דעם קול פון די עשה"ד" — איז שווער (ווי רש"י אַליין איז ממשיך) „ולמה אמר לשון יחיד אלקיך": אַזוי איז דאָס קיין קשיא ניט, ווייל מען געפינט בריבוי מקומות אַז דער אויבערשטער רעדט צו עם ישראל בלשון יחיד (ובפרט במ'ת ווען „ויחן שם ישראל — כאיש אחד בלב אחד"!) דאָ אַבער — וויבאלד אַז דער קול איז געווען אין אַן אופן וואָס גיט אַן אַרט לטעות אַז „רשויות הרבה ה'", האָט מען דאָ בדוקא געדאַרפט נוצן אַ לשון רבים, און ניט אַ לשון יחיד וואָס איז נאָך מוסיף אין דער נתינת מקום לטעות, אַז „אלוקה א' מדבר עם איש א' ואלוקה אחר עם איש אחר חלילה".

[און דער ביאור פון רש"י — „ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל" — איז לכאורה ווייט פון פשטות, ווי מפרשים" פרעגן „מה מועיל סניגוריא זאת".]

ועפ"כ איז תמוה ביותר: וואָס איז מכריח רש"י'ן בפשוטו של מקרא להוסיף, צו ברענגען די צוויי פירושים? עפ"י הנ"ל אַבער איז עס מובן בפש-טות: לויטן ערשטן פירוש אין רש"י, אַז „אשר הוצאתיך מארץ מצרים" איז אַ באַזונדער ענין פון אנכי ה'א — איז ניט גלאַטיק דער המשך הלשון „אנכי ה'א

(45) שלכן הוצרך לשלול הטעות כאן (וזהו היתרון בפי' הג' לגבי פי' הב').

(46) בנחלת יעקב כאן, ד.קא' על כל הג' תירוצים דלעיל' (וכן משמע ברע"ב כאן). אבל צ"ע, דלפי' הו"ל לרש"י לחלקו בד"ה בפ"ע. — ובמשכיל לדוד מפורש כבפנים.

(47) פרש"י פרשתנו יט, ב.

(48) משכיל לדוד כאן.

(49) גויא כאן (ותירוצו אינו ע"ד הפשט. ע"ש).

(50) ל' חזיל (ב"ר פ"ח, ח) עה"פ (בראשית א, כו) נעשה אדם גר. וראה רש"י עה"פ: ויש מקום למינים כו' לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה כו'.

אידישקייט זיינען אין גדר פון „תינוק
שנשבה לבין העכורים“ — דאָרף מען
געפינען דרכים צו דערגרייכן כל אחד
ואחד מישראל.

און דורך דעם וואָס מ'איז מקרב אלע
אידן צו אבינו שבשמים, שטעלט מען
צוזאַמען דעם „קהל גדולי“ וואָס וועט
גיין לקבל פני משיח צדקנו, במהרה
בימינו ממש.

(משיחת ש"פ יתרו תשל"ד)

וההוראה מובנת לכל אחד ואחד
מאתנו — אַז מען דאָרף זיך עוסק זיין
אין קירוב כל אחד ואחד מישראל. ס'איז
ניטאָ וואָס צו מאַכן קיין חשבונות אַז
מיט דעם אידן איז כדאי צו אָפּגעבן זיך
משא"כ מיט אַ צווייטן כו' — באַוואַרנט
די תורה, אַז גלייך אין ערשטן דיבור פון
די עשה"ד האָט דער אויבערשטער
אַריינגעגעבן אַ פתחון פה אויף קענען
געפינען אַ לימוד זכות אויף אַ אידן וואָס
וועט נכשל ווערן ר"ל במעשה העגל
(היפך דעם דיבור עצמו „אנכי ה'א'")!

ועאכו"כ בדורנו זה, וואָס רובם ככולם
פון די וועלכע מ'דאָרף מקרב זיין צו

(51) ירמ' לא, ז.

יתרו ג

דארף זיין ווייל „צוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו" על ידי משה רבינו?¹

ב. לכאורה קען מען מסביר זיין דעם טעם וואס זייער קיום דארף זיין „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו", לויט דעם וואס ראשונים² זיינען מגדיר דעם חילוק צווישן די תוארים וואס מען געפינט בנוגע צו אן אינו יהודי: גר תושב, בן נח (און עוע"ז (עכו"ם³, כותי"י)) —

(6) אבל צ"ע כי מפשטות ל' הרמב"ם משמע ש'הודיענו כו' — קאי רק על לאחריו: שהקב"ה הודיע את בני ע"י משה רבנו שב"נ מקודם נצטוו בהן — אף שעפ"י צ"ע למאי נפק"מ הודעה זו — ודוחק גדול לומר שהוא רק ליישב המקראות ולכן מדגיש והודיענו (ולא — והודיע) — כי לב"נ אין נפק"מ בזה. — וראה לקמן הערות 17, 18. — ואולי י"ל דחיבת „מקודם" היא „מאמר המוסגר". וראה לקמן בפנים.

ולהעיר מצוינו מהר"ג לרמב"ם הל' מלכים כאן שהביא מקור לדברי הרמב"ם * ממדרש „אמר ר"י חסידי איה שמענו שיש להם חלק לעוה"ב כו' איהו חסיד איה זה המקבל עליו שבע מצות מפני שהן כתובין בתורה". וראה פ"י יד יהודה לעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"א.

(7) וראה לקו"ש חט"ו ע' 59 ואילך. ח"כ ע' 140 ואילך. ובכ"מ.

(8) ח"י הרמב"ן והריטב"א למכות ט, א.

(8*) וראה רמב"ם שם פ"י ה"י וי"ב — השינויים דבן נח עכו"ם וגר תושב. וראה לקמן ריש סעיף ד מהצפ"ג. לחם משנה רפ"י שם.

(9) בריטב"א: ג' לשונות נאמרו בכותים גר תושב ובן נח וכוה"נ. וברמב"ן במקום כותי „וגוי המוכר בכל מקום". וצריך ברור בכל מקום בפ"ע (ובפרט — בנוגע לתואר הג') אם נשתנה ע"י הצענזאר.

(*) וראה לקו"ש חט"ו ע' 140 הערה 27.

א. דער רמב"ם זאגט אין ספר „היד": „משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל שנאמר² מורשה קהלת יעקב³ ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות שנאמר⁴ ככם כגר, אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצות, וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג".

פון פשטות לשון הרמב"ם איז מובן, אז דער חיוב „לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", איז פאר-בונדן מיט „מתן תורה". און נאכמער איז עס מודגש אין דער הלכה שלאח"ז אין רמב"ם⁵: „כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם כו' והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן".

דארף מען פארשטיין: וואס פאר א שייכות האט דער קיום דורך די בני נח פון זייערע מצות צו אידן, ביז — אז אויף אידן ליגט א חיוב „לכופ את כל באי העולם" צו מקיים זיין די שבע מצות: און אויך להבין די שייכות צו מתן תורה ומשה רבינו — אז זייער קיום

(1) הל' מלכים פ"ח ה"י.

(2) ברכה לג, ד.

(3) ראה כס"מ שם, דמקורו מסנהדרין נט, רע"א (והובא ברמב"ם שם פ"י ה"ט).

(4) שלח טו, טו.

(5) ה"א שם.